

STUDII

Deșteaptă-te, române **- de la practica folclorică la Imn Național -** **imn al identității și unității românești (III)**

Vasile Vasile

(continuare din Revista Muzica nr. 8 / 2018)

În două prestigioase reviste ieșene, Arta, condusă de Titus Cernă, prezentată în detalii într-un studiu cvasimonografic⁹⁰ și cealaltă având ca director pe istoricul A. D. Xenopol, Musicescu prezintă istoricul cântecului de lume, confirmând eliminarea lui Andrei Mureșan dintre presupușii autori ai melodiei: „Că nu e făcută de Andrei Mureșan cred că ar fi de prisos a mai spune, căci poezia Deșteaptă-te, române e din 1846 (sic!), pe când melodia exista la 1839 pe cuvintele lui Grigorie Alexandrescu, pe care le caracterizează de minune”⁹¹.

În al doilea rând muzicianul infirmă în mod indirect autoratul lui Ucenescu, demonstrând paternitatea certă a lui Anton Pann asupra melodiei cântecului de lume Din sânul maicii mele și consolidează ideea, împărtășită și de mitropolitul Iosif, că melodia în discuție stă la baza melodiei cântecului Deșteaptă-te, române.

În al treilea rând Musicescu transcrie pe portative melodia cu primul text, după ce i-a fost cântată de mitropolit, apoi o armonizează cu textul revoluționar al lui Mureșanu, pentru diferite formații corale, anticipând o posibilă descendență dintr-o altă melodie.

Muzicianul elogia interesul arătat de revista ieșeană pentru istoria cântecului, mai ales în urma publicării apelului pentru consemnarea datelor cunoscute: „cam pe când și în ce

împrejurări s-a făcut poesia cât și melodia; de cine și unde s-a executat mai întâi? etc.”⁹², dar respinge ipoteza lui Iacob Mureșianu care scria că melodia odei Deșteaptă-te, române ar fi fost făcută de Andrei Mureșianu.

Muzicianul ieșean știa că „originea cântecului e în Transilvania. O fi, dar cum se cântă și acolo tot nu e acela ce ar trebui să fie” și fiecare armonizator „l-a scris cum l-au ajutat cunoștințele sale muzicale”⁹³.

Când a armonizat cele 12 Melodii naționale a acordat o atenție deosebită odei Deșteaptă-te, române „căci nu puteam afla origina sa, deși m-am adresat la mulți d-ni transilvăneni”. Varianta oferită de profesorul V. Burlă de la Sibiu, prin 1884 – 85, „nu mă satisfăcea”. Sconta ca prin publicarea melodiei printre cele 12 Melodii naționale „se va ivi cineva și va spune autorul. Dar nu”.

Redactorul Arhivei scrie în prezentarea articolului amintit: „D-l Gavri(i)l Muzicescu (...) a avut fericirea a găsi dezlegarea acestei gâcitori. D-sa a probat într-un chip neîndoielnic în no. 2 al revistei muzicale, Arta (în realitate este numărul 1 al revistei – nota îmi aparține), că aria pe care se cântă Deșteaptă-te, române nu este compusă anume pentru această poezie, ci (e) o adaptare a unui cântec de lume (...), cu totul nepotrivit cu cuvintele lui Mureșanu”⁹⁴.

„Poezia de față, versurile Din sânul maicii mele, cu melodia pe note bisericești, este scrisă de însuși mâna răposatului Anton Pann, care mi-a dat-o mie când am făcut cunoștință cu el întâia dată, în anul 1839, la începutul lunii Septembrie, în București” - scrie ierarhul la 22 iunie 1894, iscăbind nota: „† Iosif, mitropolitul Moldovei (...) aflându-mă atunci diacon la Episcopie” (la Buzău – nota îmi aparține) și subliniază: „Manuscriptul original îl păstrez și azi”⁹⁵.

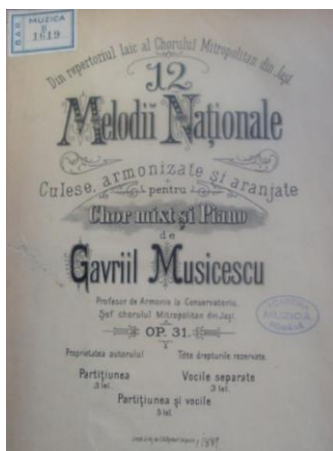
În 1895 Gavriil Musicescu conchidea: „Că această melodie este originea cântecului Deșteaptă-te, române nu poate fi nici o îndoială” și „singurul lucru rămâne de cercetat și probat, dacă ea este compozițiunea lui Anton Pann sau și el o cunoștea de mai înainte de la alții”⁹⁶.

Descoperind și semnalând neconcordanța dintre versuri și melodie, Musicescu încearcă explicația dacă Mureșanu „avea intențiunea a plânge soarta poporului român și a-l îndemna să sufere nedreptățile și jugul străin? sau, din contra, descriind pozițiunea nenorocită și cauzele care au produs-o, îl îndemna să-și croiască o nouă soartă?”⁹⁷ – optând pentru a doua variantă a răspunsului, dar propune organizarea unui concurs pentru nouă melodie.

Concursul m-a mai avut loc, poate și pentru că, în noua sa formă corală, înaripată de o armonie și o ritmizare adecvată „marșul anului 1848 din Transilvania” își cucerea noi înălțimi prin cele două antologii istorice: 12 Melodii naționale (1889)⁹⁸ și 25 Cânturi (1898)⁹⁹, urmate de multe alte culegeri reprezentative ale secolului al XX-lea, devenită imn național, și cor nelipsit din repertoriile școlare și dominând partiturile de muzică de factură cultă din ultimele decenii ale secolului al XIX – lea și din primele decenii ale secolului al XX-lea.

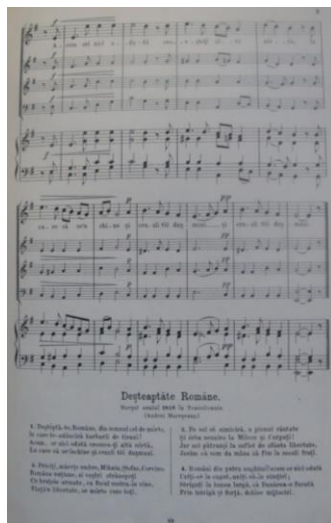
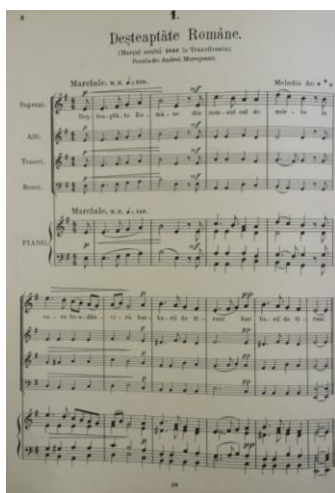

Gavril Musicescu

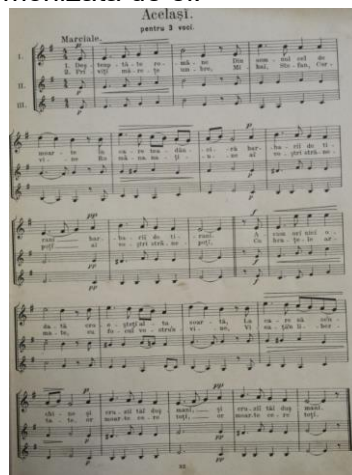
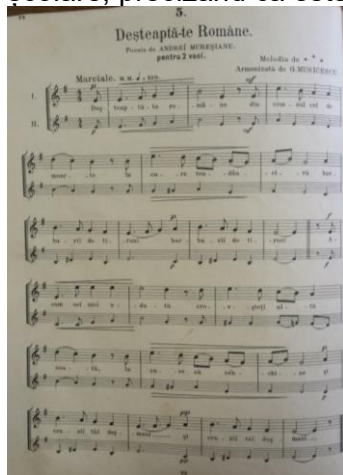
12 Melodii Naționale
de Gavril Musicescu, Leipzig, 1889

„Marșul anului 1848” deschide antologia de 12 Melodii ale lui Musicescu.

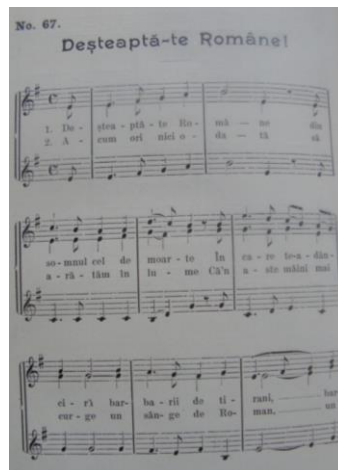
Deșteaptă-te, române - cor bărbătesc cu pian
de Gavriil Musicescu – nr. 1, p. 2.

În următoarea culegere de coruri – 25 Cânturi - publică
versiunea la două voci și trei egale, destinată formațiilor corale
școlare, precizând că este doar armonizată de el:

Deșteaptă-te, române - pentru 2 și 3 voci de Gavriil Musicescu –
din 25 Cânturi nr. 5, p. 14 și 15

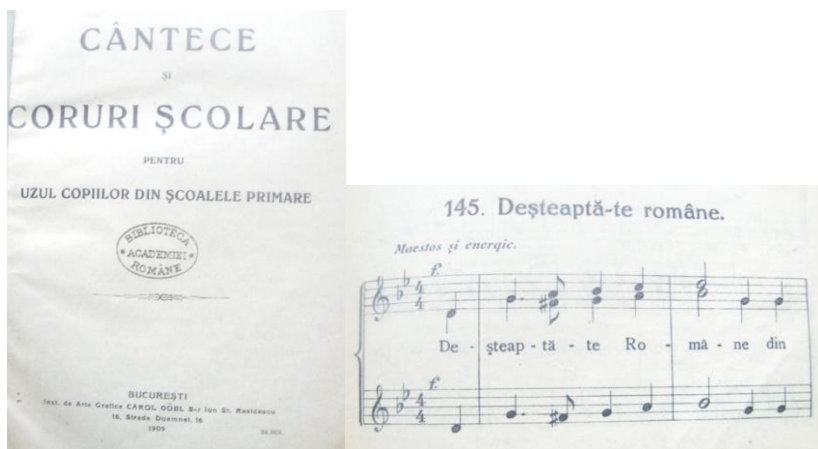
Imnul intră apoi în antologia lui D. G. Kiriac, una reprezentativă pentru forma corală școlară, care i-a asigurat circulația în mișcarea artistică a elevilor, dar nu numai a lor¹⁰⁰.

Coruri școlare compuse pentru 2 și 3 voci,
sub îngrijirea lui D. G. Kiriac, vol. 1904;

Deșteaptă-te, române –
pentru 3 voci - p. 132, f. 2726

Varianta lui Kiriac reflectă mici intervenții ale dirijorului coralei Carmen, mai ales de ordin ritmic și definitivează statutul imnic al creației descinsă din practica populară, trecută prin notația psaltică și prin lumea cântecelor de lume și circulând cu ambele texte, al lui Alexandrescu – Din sânul mamei mele - și al lui Mureșanu – Deșteaptă-te, române, intrată în repertoriul de aur al tuturor genurilor amintite D. G. Kiriac realizează ultimele modificări ale melodiei imnice. Urmează antologia de coruri școlare din 1909, a aceluiași D. G. Kiriac, în care melodia este prezentată în sol minor, cu anacruza de cvartă¹⁰¹.

Coruri școlare - 1909

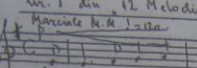
Melodia își va continua practica în repertoriul sărbătorilor de Crăciun, unde va fi descoperită de muzicienii amintiți.

Extrasele prezentate paralel în continuarea relevă faptul că Musicescu și continuatorul său renunță la oscilația dintre ritmul ternar și binar, păstrând anacruzele pe jumătăți de timp, la începutul fiecărui vers.

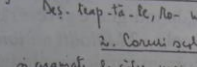
Kiriac a renunțat la ele, introducând doar anacruzele pe timpi. În varianta secundă din 1909 Kiriac operează modificări mai substanțiale în conturul melodic, repetând formula ritmică inițială la încheierea celui de al doilea vers. Astfel se definitivează melodia ce pășea în cea de-a doua sută de ani de existență.

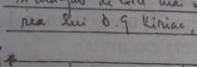
1. Bovasil Musicescu - Marsul anului 1848 în Transilvania
m. 2 din "12 Melodii naționale" op. 31, Leipzig, Inst. Loh. Reiss 1848

Marsale M.M. 1=180

1.
Des. timp. it. le, la - uă - ne, din som-nul cel de mior. le, în

2. Corul scolare pentru lini - lui voci de copii compus
m. marele de către unii membri ai mistică Corului "nt. Inghit-
rea lui D. G. Kiriac, Brașov, V.R. 3, 1904:

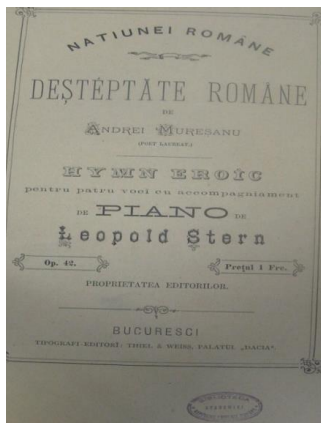
2.
3. Cântec m. corul scolare pentru apul capitolu din
scările primare... 2. D. G. Kiriac, M. Brașov m. M. Săcu Brașov
Institutul de arte grafice Carl Goll 1909:

3.

[illegible]

Versiunile paralele evidențiind „modificările” melodiei realizate de Musicescu și de Kiriac

Spre sfârșitul secolului al XIX - lea cântecul este tipărit și independent, de Leopold Ștern (1847? – 1909) ca „hymn eroic” pentru patru voci și pian, dedicat „Națiunei Române” și apoi în albumul realizat de edițiunea Ștern – Foi și frunze - „o colecțiune de danțuri și arii populare române” pentru pian, din prima decadă a secolului al XX - lea, în ambele fiind menționat doar autorul textului.

Deșteaptă-te, române

în „colecțiunea lui Leopold Stern

„hymn eroic pentru patru voci și pian” - Nr. 3888

O partitură independentă Deșteaptă-te, române, canto și pian, a publicat și editorul Constantin Gebauer, la Leipzig. Va fi inclus în „colecțiunea de romanțe și arii alese pentru voce și pian” – Veselia română - tipărită la Bucuresci (element de datare a partiturii), în culegerea Chitaristul român, cu nr. III - 10 și urmează tipărirea editurii S. Treppe, datată cu aproximație în 1913, în calitate de „cânt patriotic”, având pe copertă drapelul regal.

Deșteaptă-te, române:

în colecția „de romanțe și arii alese pentru voce și pian”

cânt patriotic” editat de S. Treppe

– Nr. 4974

Veselia română - III – 4543

În forma instrumentală va fi publicat de Anton Kratochvil – Junior - atrăgând atenția formularea „marș național român” și de C. Șotropa, cu nr. 66 în colecția Biblioteca muzicală Muza Română din Cernăuți, pentru flaut circulând în aranjamentele lui P. Elinescu: Album național, Culegere de arii și danțuri naționale, arangeate pentru flaut, nr. 23 II/3 și Colecțiune de cântece populare, arangeate pentru flaut, București, Ed. Jean Feder, II, nr. 6, p. 5.

Printre cele mai luminate minți care aveau „în repertoriul” personal cântecul pașoptist la loc de cinste trebuie amintit Poetul Neperche, Mihai Eminescu, despre care se spune că ar fi închis ochii cântând Deșteaptă-te, române. Cântecul urma să apară ca fond muzical al poemului dramatic Mureșan, textul fiind preluat pentru o posibilă dezvoltare, cum am arătat în lucrarea consacrată rolului muzicii la creația eminesciană¹⁰². T. V. Ștefanelli ne redă o scenă cu totul aparte petrecută la sosirea lui Eminescu în orașul Hurmuzăchenilor, Cernăuți, la inaugurarea universității din orașul bucovinean. Animat de cele mai pure și mai profunde sentimente patriotice Poetul adusese cu el mai multe sute de exemplare din broșura Răpirea Bucovinei. În toila nopții atenția celor doi prieteni a fost reținută de ecourile unui cor bărbătesc, ce cânta Deșteaptă-te, române. Sub puternica impresie a momentului, Eminescu a exclamat: „Niciodată nu mi-a plăcut cântecul acesta așa de mult ca acum”¹⁰³.

Rămânând în ambianța Hurmuzăchenilor, gazde primitoare a celor aproximativ 50 de refugiați moldoveni din cauza represaliilor domnitorului Mihai Sturza, merită reținut faptul că aici la Cernaucă Deșteaptă-te, române apreciat ca „dărdăitor de k. k. geamuri!” se bucura de mare trecere: bătrânul Hurmuzachi îi scria lui George Barițiu: „Au doară crede că nu cunoaștem, nu (a)prețuim îndeșul clasica și celebra poezie a D-sale, Deșteaptă-te, române... care 1-a pus în rândul celor întâi poeți români?”¹⁰⁴.

Mai mult, Leca Morariu lasă a se înțelege că Ciprian Porumbescu, cel care a cântat la Putna „Daciei întregi” ar putea fi compozitorul care a realizat prima „convertire” a melodiei revoluționare într-o lucrare amplă - Potpouris des chansons

nationaux roumains, opusul tânărului muzician bucovinean, după ce „vijeliosul imn național Deșteaptă-te, române răsună în concertele date „pentru sătenii lui, care se adunau mulțime mare în jurul casei preoțești” de la Stupca¹⁰⁵.

Dintre momentele culturale deosebite patronate de Deșteaptă-te, române nu au dreptul să lipsească, două apropiate unul de altul dar deosebite prin semnificațiile lor.

În 1911 George Breazu, aflat la momentul descinderii sale în muzicologia românească, consemna deschiderea manifestărilor societății culturale Părintele Macarie, la 5 mai, cu Ziua Învierii și închiderea cu Deșteaptă-te, române, nemuritoarea creație pannescă¹⁰⁶.

După ce cântecul a răsunat în toate provinciile românești la sărbătorirea Independenței României își va întehi ecurile în atmosfera pregătitoare a desăvârșirii statului național român. și își va amplifica circulația, în anul 1906, va fi cântat la București, la Arenele Romane, de corul Carmen și de cei 800 de coriști, dirijați de D. G. Kiriac. Revista Basarabia din mai 1907 publica imnul, atrăgându-și suprimarea.

Dintre manualele și antologiile corale pentru elevi merită amintite măcar cele mai importante, care continuă și amplifică linia deschisă de Musicescu și Kiriac (cu această ocazie completez lista unor asemenea materiale făcută în 1995¹⁰⁷, chiar dacă aici sunt avute în vedere doar culegerile în care și-au făcut loc variante ale cântecului Deșteaptă-te, române): Ion Dariu: 1885¹⁰⁸ și 1900¹⁰⁹, George Ștefănescu – 1892¹¹⁰ și 1906¹¹¹, I. Costescu¹¹², M. C. Ghimpețeanu¹¹³, Juarez Movilă¹¹⁴, Gavriil Musicescu¹¹⁵, Titus Cerne¹¹⁶, C. M. Cordoneanu¹¹⁷, I. Costescu¹¹⁸, T. V. Stupcanu¹¹⁹, D. G. Kiriac, N. Bănulescu, N. Saxu - 1907¹²⁰, 1909¹²¹, 1911¹²², I. Popescu - Pasărea¹²³, Teodor Teodorescu – tipărite la Galați¹²⁴ și 30 Coruri pe trei voci¹²⁵, Gavriil Galinescu¹²⁶, A. L. Ivela – 1919¹²⁷, 1923¹²⁸ și 1929¹²⁹, Timotei Popovici – 1919¹³⁰, 1920¹³¹ și 1923¹³², Aurel Popovici – Racovița¹³³, I. Soloviu: 1924¹³⁴ și 1925¹³⁵, Nicolae Oancea și N. Cerbulescu¹³⁶, Timotei Popovici: 1929¹³⁷ și 1935¹³⁸, Sava Columba, care-l considera autor pe Gavriil Musicescu¹³⁹, Ion Vidu¹⁴⁰, Constantin Brăiloiu și Vasile Popovic¹⁴¹, George Breazu, și Nicolae Saxu¹⁴² etc.

Valoarea intrinsecă a imnului era dublată de faptul că reprezenta și o formă de protest, „contra nedreptăților ungurești din Ardeal”, găsim necesară învățarea corectă a lui de către tineretul studios¹⁴³.

Cea mai simplă scrutare a excepționalului fond de tipărituri în care este inclus cântecul Deșteaptă-te, române confirmă prezența sa cu totul deosebită, toate colecțiile de coruri școlare din perioada interbelică, apărute în cele mai diverse provincii și centre românești acordându-i spațiul cuvenit, ajungând imn obligatoriu al concursurilor de coruri școlare, cum ar fi cel din 25 mai 1930, din sala Teatrului Național din Cernăuți, în cinstea căruia Asociația Corpului Didactic Primar ia inițiativa tipăririi lui în colecția de cântece pusă la dispoziția mișcării artistice școlare și de tineret.

La 21 noiembrie 1917 cântecul răsuna în Sfatul Țării, la Chișinău, după ce fusese activat la Iași, de George Enescu - cel care-l știa din copilărie¹⁴⁴ - împreună cu Hora Unirii, marcând sărbătoarea evenimentului din 24 Ianuarie 1859.

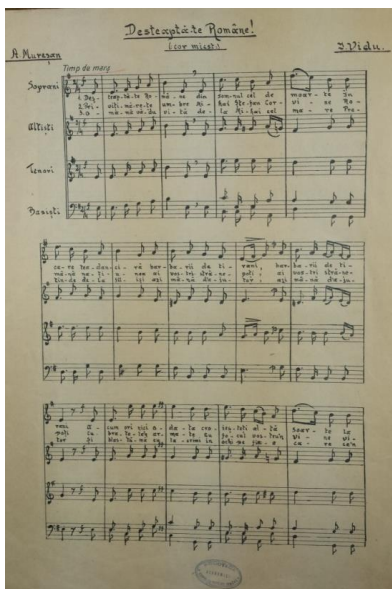
În anii 1917 - 1918 Deșteaptă-te, române devine imnul național al Republicii Democratice Moldovenești, statut pe care-l va avea și între anii 1991 - 1994, fiind înlocuit cu Limba noastră, pe versurile lui Alexe Mateevici și cu muzica lui Alexandru Cristea, după ce fostul președinte al Republicii Moldova se întreba frecvent: „Da ce tot atâta Deșteaptă-te, române? Nu s-au deșteptat?”

Încă în 1928, Mihail Poslușnicu semnală nedreptatea făcută lui Anton Pann, pe care „istoria literaturii românești îl pomenește ca literat, ca poet, ignorând faptul că e autorul melodiei Deșteaptă-te, române, cântecul care de la 1848 și până la 1916 ne-a fost călăuza și îndemnul de bărbăție la lupta pentru dreptul nostru național”¹⁴⁵

Celor trei variante melodice, în care pot fi depistate mici deosebiri determinate de notația folosită și de evoluția de la cântec de lume la imn – a lui Pann - Ucenescu, a lui Musicescu și a lui Kiriac – se vor adăuga altele două, cu anumite diferențe neesențiale între ele, și anume cele datorate lui Iacob Mureșianu – o variantă instrumentală - și a lui Ion Vidu, care

lansează o versiune corală bazată pe cea a predecesorului său, renunțând la varianta mentorului său ieșean.

Circulația mai multor variante melodice, chiar în cadrul aceleiași provincii, ne-o confirmă Gheorghe Dima - așa cum scria lui Tiberiu Brediceanu, la 7/20 martie 1919, când i se încredințase cinstea de a oferi o variantă oficială pe care Consiliul dirigent s-o propună ca imn de stat, compozitorul ardelean fiind preocupat de vechimea melodiei pentru a alege forma cea mai reprezentativă pentru varianta oficială. Transcrierea paralelă a melodiei folosită de Iacob Mureșianu în Mic(u) potpouriu românesc și de Ion Vidu, în culegerea de Cântece și coruri, tipărită în 1934 dezvăluie filiația dar și modificările, determinate de destinația lucrărilor, în finalul melodiei imnului Vidu introducând un rând melodic dintr-o altă creație pașoptistă.

Deșteaptă-te, române de Ion Vidu,
„melodie întregită în anul 1918, la Alba Iulia” – cor bărbătesc

Melodia lui Iacob Mureșianu păstrează ritmul ternar, tăragănat și a fost publicată în februarie 1888 „cu ocasiunea jubileului Gazetei” – Musa Română.

1. Iacob Mureșianu - Măști populare românești
Energico
sempre

2. Ion Vidu - Cântecul corințienilor
Tempo di marc

Des- leap- tă- te, Ro- mă- ne din som- nul cel de mor- te On
ca- ne te- a- dă- ci- ră bar- ba- ri de ti- rani - bar- ba- ri de- ti-
rani. A- cum- o- zi ni- ci- o- dă- tă, cro- ies- te- ti al- tă soor- tă, la
ca- rea ră- ven- chi- ne în cru- și- tăi dă- su- mări, și cru- și- tăi dă- su-
mări A- cum- o- zi ni- ci- o- dă- tă etc

Versiunea paralelă a melodiei la Iacob Mureșianu și Ion Vidu

Interzicerea de a fi cântat în Transilvania înregistrează momente memorabile: în 1890 corul lui Musicescu întreprinde un faimos turneu în Banat și în Transilvania. Deșteaptă-te,

române nu putea să nu figureze la loc de cinste, în pofida restricției cenzurii maghiare și pentru a respecta angajamentul la obținerea aprobării coriști ieșeni au îngânat melodia fără text¹⁴⁶.

Scena se va repeta în ajunul marelui război. D. Munteanu - Râmnic, discipol al lui Gheorghe Ucenescu, consemnează prezența melodiei la Brașov, prezentată într-o formă asemănătoare de elevii săi, în fața monumentului lui Andrei Mureșanu. Deoarece „jandarmii unguri (...) ne opriră să cântăm Deșteaptă-te, române (...) am hotărât și l-am cântat cu toții în gând, ochi în ochi și cu lacrimi și suspine, aflându-se lângă noi Suzana Mureșanu, văduva poetului”¹⁴⁷.

După interzicerile austro – ungare vor urma cele ale ideologiei comuniste, de către noii „barbari de tirani”, care făceau astfel loc Imnului URSS: Republice libere/ Strânsă uniune, Măreața Rusie pe veci s-a-nchegat.... Ulterior Deșteaptă-te, române va fi folosit de propaganda ceaușistă din interese naționaliste.

Studierea mai aprofundată a simbolurilor sonore ale celor două țări membre ale Comunității Europene relevă similitudini ce ne trimit cu gândul la sorgintea lor, la elementele lor revoluționare comune, mai evidente în versiunea tradusă în limba franceză a „răsunetului”, traducere datorată lui Leon Lamouche:

„Reveille-Toi, Roumain, du sommeil de la tombe,
Ou tes cruels tyrans te ténaient endormi,
En ce jour ou jamais il faut que ton juge tombe
Et qu'on destin nouveau t'arrache à l'ennemi...”

Se știe prea puțin despre faptul că Deșteaptă-te române are anumite legături cu imnul revoluționarilor greci – considerat Marseilleza lui Rigas, fost profesor la Academia Domnească din Iași, devenit conducătorul macedonean al revoluției grecilor din București – cântec ce s-a născut în țara noastră,

„Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων,
'Ο καιρὸς τῆς δόξης ἤλθεν...
Deșteptați-vă, copii ai elinilor,
Ziua gloriei a sosit...”

versuri citate de George Breazul, în 1943, în studiul său consacrat melodiei Deșteaptă-te, române, ce nu putea fi publicat integral în volumele de Pagini din istoria muzicii românești, în care semnală asemănările cu: „Allons enfants de la Patrie, / Le jour de gloire est arrivé!”

Viorel Cosma a inventariat mai multe versiuni ale textului lui Mureșianu, tradus în alte limbi europene: italiană - de Marco Antonio Canini și Rossi, germană – de Liviu Lemeni - Bran, maghiară – de Sandor Josef, iar Teodor Burada îl semnalase în Macedonia, la Moloviște, la 19 octombrie 1889 și emoția evenimentului nu se va stinge nici după ce va rememora momentul, în revista lui A. D. Xenopol, Arhiva din 1903.

În 1889 s-a „deșteptat” în mințile și în glasurile celor ce-și riscau viața la Timișoara și la București și în toată țara, pentru eliberarea de comunism, după ce fusese intonat de revoluționarii brașoveni în 1987. Din stradă cântecul a „urcat” asemenea celui francez – La Marseillaise - la rangul de imn național, Pann fiind considerat de Călinescu „acel Rouget de Lisle român”, autorul melodiei imnului revoluției transilvănene de la 1848 numită „marsilieza română”¹⁴⁸.

Prezent în marile momente ale istoriei noastre, reamintite pe parcursul acestui demers, cântecul a devenit simbol național, confirmându-și virtuțile emblematice - România devenind posesoarea unuia dintre cele mai vechi embleme muzicale – și apropiindu-se ca statut și descendență de Marsilieza franceză, încadrată de Ștefan Zweig în: Sternstunden der menschheit printre „orele astrale ale omenirii”, căreia francezii nu-i contestă „actualitatea”, cum se încearcă de către mulți neaveniți în cazul imnului național român.

[illegible]

propozitiile si aranjamentele muzicale ale Institutului national se vor face cu aprobarea Ministerului Culturii.

Acuzațiile împotriva imnului național, care la noi a parcurs mai multe etape ale denumirii: regal, de stat, național, cânt eroinic, marșul anului 1848 și altele sunt foarte vechi. Important rămâne faptul că forța cea mai evidentă a dovedit-o Deșteaptă-te, române, însoțind și întreținând moralul unor evenimente marcante din istoria poporului român. Trebuie

reamintite măcar cele mai importante: debutul la Brașov în glasurile reunite ale celor cinci fruntași ai revoluției cu cel al lui Ucenescu, cânt de revoltă a luptătorilor din Apuseni din anii 1848 – 1849 și al adepților Unirii de la 24 Ianuarie 1859, cântec de îmbărbătare a dorobanților ce au cucerit, în urma sacrificiilor lor, Independența națională, cântec prounionist al reprezentanților basarabenilor de acum o sută de ani - 27 martie 1918, ai bucovinenilor – 28 noiembrie 1918 și al transilvănenilor, bănățenilor, crișenilor și maramureșenilor care au cerut și au obținut Marea Unire la 1 Decembrie 1918 precum și cântecul de revoltă al muncitorilor de la Brașov din noiembrie 1987 și al tinerilor ieșiți în decembrie 1989 cu piepturile goale și cu flori pentru a-și apăra libertatea încălcată cu grosolănia despoților habsburgi, otomani, comuniști, toți neavând în vedere criterii estetice, teoretice, când au sărit să-și apere cele mai elementare drepturi și au găsit în Deșteaptă-te, române simbolul „trezirii din somnul cel de moarte” și al strigătului de eliberare.

Oare, poate găsi cineva astăzi un echivalent al acestei încărcături istorice acumulate în timp de aproape două secole, chiar dacă este exprimată „într-o tonalitate minoră” și cu un text „plângăcios”, care nu seamănă a cântec de luptă, ci mai curând a cântec de jale. A afirmat-o Gheorghe Adamescu în 1898, care sistematiza aceste acuzații, dar afirma ritos: „Iubim acest cântec” ca un părinte care vede că fiul său e urât, dar e al lui, dar mai ales fiindcă „ne amintește durerile trecute ale neamului nostru, luptele prin care a trecut și ne dă nădejdea pentru viitor”, cum scria în Albina din 8 martie 1898.

Cine ar fi în stare să „producă” un echivalent patriotic, sentimental în sensul național și care să neglijeze vârsta de aproape două secole? Obiecții serioase au fost aduse Imnului național, înaintea celei semnalate de Andrei Pleșu, referitoare la „raiul românesc” și ele au făcut obiectul unor pagini anterioare.

Pledoariile în favoarea păstrării acestui „giuvaer artistic”, în ciuda unor „cusururi” reale, dar și exagerate, semnalate în timp, peste care generații și generații au trecut cu convingerea că a reprezentat și trebuie să reprezinte în continuare strigătul

de libertate, de veghe, de bărbăție și de jertfă „o chemare la trezvie neîncetată” a tuturor românilor – cum se exprima ilustrul mitropolit al Ardealului, citat mai sus - a unui neam cu o istorie deloc scutită de asuprire, de privare de libertate, și subordonare față de minciună și meschinărie politică de conjunctură.

Personal văd în cei care caută cu orice preț „defectele” actualului imn național, mai ales când preiau „nemestecate” reproșuri neadevărate, niște „contestatari” ai unei cauze false, care vor să-și îmbrace bunicii și pe cei de-o vârstă cu ei cu blugi flenduriți pentru a fi în ton cu moda.

Așa cum arată el, imnul nostru național leagă trecutul multiseclar cu „nădejdea pentru viitor”, clamând „porunca izbăvitoare” de deșteptare, și mai ales de menținere a stării de trezire, conform unei devize atribuite folclorului ardelenesc: „Deșteaptă-te, române», dar rămâi, dracului, treaz!”

Cu spiritul său specific, Prea Fericitul Părinte Patriarh, Daniel, mi-a propus atunci când i-am cerut permisiunea să folosesc formula injurioasă amintită, la Congresul Național de Teologie Unitate eclesială și unitate națională, o versiune scutită de sudalme: „Românii trebuie să cânte mai departe Deșteaptă-te, române nu Somnoroase păsărele”.

„Apărarea” mitropolitului Antonie Plămădeală poate fi considerată cea mai justificată deoarece ia în seamă toate generațiile care au susținut statutul emblematic al cântecului: „Melodia nu e nici «deplorabilă», nici «lâncedă», nici «nepotrivită cu textul». A fost pe gustul epocii, dar e și pe al celor următoare și nu pentru că a fost impusă de «impulsiuni spre manifestare cu orice preț», ci fiindcă s-au dovedit și textul și melodia frumoase, înălțătoare, vii, adevărate (...) O melodie la înălțimea poeziei. O poezie la înălțimea melodiei”¹⁴⁹.

Rezumând, se poate afirma că melodia imnului național român parcurge etapele consacrate ale istoriei muzicii românești:

- s-a afirmat în practica populară, ca o piesă în repertoriul sărbătorilor Crăciunului și Anului Nou, melodica fiind cunoscută de Anton Pann;

- „finul Pepelei” a asociat melodia cu câteva din versurile poeziei lui Grigore Alexandrescu – Adio. La Târgoviște –

începând cu versul Din sânul mamei mele..., publicându-le pe amândouă în Spitalul amorului, în 1850 și 1852;

- cunoscând vechea melodie cu textul lui Alexandrescu, amintite lui Andrei Mureșanu de Gheorghe Ucenescu, poetul revoluționar creează în iunie 1848 versurile intitulate Un răsunet, cântate împreună cu ceilalți conducători ai revoluției la Brașov, Bălcescu amintind însuflăirea cu care s-au cântat în Apuseni, „chiar în mijlocul focurilor și a urletelor tunurilor”, în condițiile în care versurile au fost interzise de autoritățile habsburgice;

- „refolclorizat”, cântecul apare cu ambele texte în mai multe culegeri de folclor ale secolului al XIX – lea, în notație psaltică și guidonică (Ucenescu, Kitzulescu. Ehrlich, Vulpian etc.), pierzându-se numele autorului melodiei;

- este activat de Gavriil Musicescu, cel care-l convertește în notația cu portative, făcând niște modificări neesențiale, apoi îl prelucrează pentru cor în cele 12 Melodii naționale, premiate la Paris,

- de la mitropolitul Iosif Naniescu același Musicescu află varianta originală a cântecului cu textul lui Alexandrescu din 1839 și o publică în revista ieșeană Arta, în anul 1895;

- ultimele intervenții în melodia imnului sunt efectuate de D. G. Kiriac, cântecul bucurându-se de o foarte largă circulație;

- în pofida acestei largi circulații și a includerii lui în lucrări instrumentale, simfonice, vocal – dramatice și muzical-coregrafice (Porumbescu, Dima, Iacob Mureșanu, Enescu, Castaldi, Vidu, Jora, Bretan etc.) a fost interzis de autoritățile habsburgice și apoi de cele comuniste pentru ca ulterior să fie folosit de propaganda ceaușistă;

- a izbucnit în glasurile celor care au ieșit cu piepturile goale în stradă, la Timișoara și la București, cerând căderea comunismului, în 1990 fiindu-i consfințit statutul de imn național, cu precizarea autorilor: Andrei Mureșanu și Anton Pann.

Obiecției nejustificate formulate de unii contestatari ai actualului imn național pot fi date două principale răspunsuri imbatabile:

- francezii nu vor schimba imnul național chiar dacă La Marseillaise nu mai are un conținut și o semnificație actuale în condițiile Uniunii Europene;

- cu istoria sa, Deșteaptă-te, române proiectează România printre țările europene care au unul dintre cele mai vechi imnuri naționale, ale cărui semnificații s-au îmbogățit de-a lungul timpului, devenind, ceea ce arhiereul Antonie Plămădeală numea „o melodie la înălțimea poeziei. O poezie la înălțimea melodiei”, conchizând despre cele două imnuri naționale al României și al Basarabiei: „Și Deșteaptă-te române și Limba noastră sunt miracole ale prinderii în cuvinte a sufletului unui întreg popor”.

George Breazu găsea în emblema muzicală a revoluției pașoptiste o „expresie muzicală proprie” a vremurilor „noi și înnoitoare pe care le trăim”¹⁵⁰ și nu numai un „imn reprezentativ al redeșteptării naționale pretutindenea pe unde trăiesc românii”.

Convins, ca mulți alți cărturari, de exagerarea cuprinsă în afirmația că Miorița s-ar fi născut în Vrancea – ea a fost descoperită în această zonă, dar e o creație a întregului areal românesc, în formele ei cele mai diferite – pot afirma, în baza celor citate, că imnul național Deșteaptă-te, române este o creație asemănătoare, a neamului românesc, a tuturor generațiilor începând cu cea pașoptistă, cu izbucniri neprevăzute, în toate provinciile istorice, Muntenia, Transilvania, Moldova, Bucovina și Basarabia și aceasta în pofida interzicerii lui în perioade lungi de timp, cum ar fi cea a proletcultismului, de ale cărui miasme se mai îmbată unii „căutători de comori”.

„Cu sonorități de buciuri, aspre, în cadența gravă și hotărâtă, cântecul clamează, în cele patru unghiuri ale suflării românești, porunca izbăvitoare «Deșteaptă-te, române»: zvon de cântec nou”¹⁵¹ – afirma în urmă cu 75 de ani unul dintre cei mai autorizați „imnologi” autentici.

Mă simt încurajat în formularea acestor gânduri, rezultate din căutarea cu pasiune - îmi place să cred și cu priceperea dată de cele două doctorate, de licența în Muzică și în Filologie și autor al unor cărți și studii de istoria muzicii

românești – de cele mai proaspete analize și considerații enunțate la adresa imnului național, datorate prestigiosului și împătimitului istoric, Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române.

„Viziunea unui popor asupra sa se poate vedea adesea și după elemente neașteptate, neconvenționale, de la imnul de stat până la glumele cotidiene” - afirmă academicianul în subcapitolul intitulat Imaginea de sine a românilor în imnul național – între trecut și viitor, după ce a definit componentele identității naționale: originea, limba, cultura, religia.

În continuare ilustrul istoric român, afirmă: „România a avut în epoca modernă, mai exact de la 1884 încoace, cinci imnuri oficiale, dintre care cel intitulat Trăiască regele! a durat cel mai mult, de la 1884 până la 1947. Ideea imnului regal nu era prea originală, fie și dacă privim la exemplul uneia dintre cele mai longevive monarhii din lume, anume la cea britanică: God save the Queen/ King! (...) Toate imnurile României au fost impuse de sus, iar unele chiar prin presiuni externe, dictate de politica «internaționalismului proletar», de ideologia comunistă, stalinistă, marxist leninistă sau naționalistă”.

Istoricul relevă „câteva particularități” al actualului imn național – Deșteaptă-te, române – de la care ar trebui să pornească orice intenție de abordarea a istoriei și semnificațiilor lui:

„1 – este singurul impus în mod democratic, prin voința străzii, a maselor revoltate, adică „de jos în sus” de la intonarea sa de către populație până la înscrierea legală în Constituție;

2 – este singurul născut dintr-o mișcare de masă (Revoluția de la 1848 – 1849 din Țările Române) și devenit imn în timpul unei alte mișcări populare, revolta din 1989;

3 – este singurul care a fost, timp de câțiva ani, imnul celor două state românești, România și Republica Moldova. Deșteaptă-te, române s-a cântat pe străzile Brașovului în toamna anului 1987, în timpul revoltei muncitorilor, devenită prolog al evenimentelor din 1989. Apoi, în decembrie 1989, melodia și cuvintele ei au însoțit fiecare manifestație, fiecare marș pe străzile localităților României, în deplină sintonie cu

dorința de libertate, cu visul democratic, cu cele mai înalte idealuri de bine pe care le nutreau românii.

Prin aceste particularități, dar mai ales prin faptul că Deșteaptă-te, române exprima/ exprimă starea de spirit a majorității românilor, speranțele lor, percepția trecutului, trăirea prezentului și prefigurarea viitorului, cântecul cu versurile sale poate servi și la ilustrarea imaginii de sine a românilor”¹⁵².

19 IULIE – ZIUA IMNULI NAȚIONAL AL ROMÂNIEI

Note bibliografice

90 - Vasile, Vasile - *Contribuția revistei „Arta” (1883 – 1896) la dezvoltarea muzicii românești*, în: *Studii de muzicologie*, vol. XVIII, București, Editura muzicală, 1984, pp. 197 – 217;

91 - *Notiți Aria lui Deșteaptă-te, române*; în: *Arhiva*, organul societății istorice și literare din Iași, An VI, nr. 1 și 2, ianuarie - februarie 1895, p. 223;

92 - Musicescu, Gavriil - *Relativ la Deșteaptă-te, române*; în: *Arta*, Iași, An IV, nr. 1, ianuarie 1895, p. 45.

93 – *Idem*, p. 46.

94 – *Idem*, *ibidem*.

94 - *Notiți Aria lui Deșteaptă-te, române....*, p. 223;

95 – *Idem*, p. 224 - 225;

96 – *Idem*, p. 225;

97 - *Idem*, p. 226;

98 - Musicescu, Gavriil - *12 Melodii naționale*, culese, armonizate și aranjate pentru chor și pian de Gavriil Musicescu, Profesor de Armonie la Conservator(iu), Șeful Chorului Mitropolitan din Jași, op. 31. Din repertoriul c(h)orului Mitropolitan din Jași, Medaliate la Expozițiunea universale din Paris, 1889, Leipzig, Inst. Lith. C.G. Röder, 1889;

99 - Musicescu, Gavriil - *25 Cânturi* pentru una, două, trei, patru și mai multe voci, destinate uzului școalelor, Leipzig, Litografia C. G. Röder, 1898; Melodia este identică cu cea din *12 Melodii naționale...*

100 - *Coruri școlare pentru două și trei voci de copii*, compuse și aranjate de către mai mulți membri ai societății *Carmen*, sub îngrijirea lui D. G. Kiriac, vol. I, București, 1904;

101 - Kiriac, D. G., Bănulescu, N., Saxu, N. - *Cântece și coruri școlare*, pentru uzul copiilor din școalele primare, București, Institutul de arte grafice Carol Gobi, 1909;

102 - Vasile, Vasile - *De la muzica firii și a sufletului la muzica sferelor*, București, Editura Petrion, 1999;

103 - Ștefanelli, T. V. - *Amintiri despre Eminescu*. Ediție îngrijită, prefață, bibliografie și indice de Constantin Mohanu, Iași, 1983, p. 161;

104 - Morariu, Leca - *Iraclie și Ciprian Porumbescu*, Ediție îngrijită, prefațată și adnotată, glosar și catalog al creației lui Ciprian Porumbescu de Vasile Vasile, vol. I, Suceava, Editura Lidana, 2014, p. 70.

105 - *Idem*, vol. II, 2015, p. 222

106 - Br(eazul), G(eorge) - *Societatea culturală Părintele Macarie*; în: *Cultura*, București, An I, nr. 6, 1 iunie 1911, pp. 138 – 139;

107 – Vasile, Vasile - *Pagini nescrise din istoria pedagogiei și a culturii românești*, București, E. D. P., 1995;

- 108 - Darius, Ion - *Axion sau Culegere de cânturi naționale de stea și colinde*, Brașov, 1885;
- 109 – *Idem* - *Carte de cântece pentru tinerimea școlară*, Brașov, 1900;
- 110 - Ștefănescu, George - *Culegere de cânturi pentru uzul școalelor primare*, Leipzig, Ed. Oscar Brandstetter, 1892, caiet IV;
- 111 - *Idem* - *Piese corale pentru trei și patru voci*, Leipzig, Oscar Brandstetter, 1906.
- 112 - Costescu, I. - *Crestomație musicală coprinzând coruri a voci egale*, Leipzig, Lith. W. Benicke, 1895
- 113 – Ghimpețeanu, M. C. - *Cânturi școlare*, București, Edit, librăriei H. Steinberg, 1895;
- 114 – Movilă, Juarez - *Colecțiune de cântece pentru copii*, București, Tipolit. Dor P. Cucu, 1895, p. 21, „aranjat de Musicescu”;
- 115 – Muzicescu, G(avril) - *Relativ la Deșteaptă-te, române*; în: *Arta*, Iași, An IV, nr. 1, ianuarie 1895, p. 47.
- 116 – Cerne, Titus - *Orpheon* - Culegere de coruri bărbățești originale, traduse, aranjate și publicate de ..., Iași, 1897;
- 117 – Cordoneanu, C. M. - *Curs elementar de musică*, București, 1897.
- 118 – Costescu, I. - *Piese corale*, vol. II, Leipzig, Lith. C. G. Röder, 1897.
- 119 – Stupcanu, T. V. - *Colecție de cânturi școlare, religioase și naționale*, pentru una și două voci..., Hamburg, Ed. W. H. Horner, 1903;
- 120 - Kiriac, D. G.; Bănulescu, N.; Saxu, N. - *Cântece și coruri școlare*, București, 1907;
- 121 – *Idem*, pentru uzul copiilor din școlile primare, 1909;
- 122 - *Idem*, pentru voci mixte, pentru uzul școalelor și al societăților corale, București, 1911;
- 123 - Popescu - Pasărea, I. - *Repertor choral al societății învățătorilor ilfoveni*, București, Tip. Dimitrie C. Ionescu, 1910;
- 124- Teodorescu, Teodor - *12 coruri mixte*, Galați, Edit. Is. Kauffmann, f. a.;

- 125 – Idem - *30 coruri* pe trei voci egale, Galați, Ed. Negoescu - și Iași, Ed. Conservatorului, s. a.;
- 126 – Galinescu, Gavril - *Doina*. Colecțiune de coruri populare românești pentru 3 voci egale, caietul I, București, Ed. Jean Feder, s. a.;
- 127 – Ivela, A. L. - *Al IV-lea album muzical* cuprinzând coruri școlare în 1, 2 și 3 voci egale și 4 voci mixte, București, Editura Alcalay, 1919.
- 128 – Ivela, A. L. - *Cântece și coruri școlare* pentru uzul copiilor din școlile primare, București, Tip. România nouă, 1923;
- 129 – Idem, ediția a III-a, Ed. Casa Școalelor, 1929;
- 130 - Popovici, Timotei - *Cântece naționale pentru două voci egale*, Sibiu, ediția I, 1919.
- 131 – Idem, ediția a II – a, 1920;
- 132 - Timotei Popovici - *Cântece în 1, 2 și 3 voci egale*, pentru azilele de copii, școlile primare și cursul inferior al școalelor secundare, Sibiu, Tiparul tipografiei Ios. Drotleff, 1923;
- 133 - Popovici – Racoviță, Aurel - *10 Cântece patriotice*, coruri mixte cu acompaniament de pian (harmonium) și orchestra, Arad, Ed. Maxim Kallai, s. a.:
- 134 – Soloviu, I. - *Colecțiune de coruri școlare* pentru trei voci, Craiova, 1924;
- 135 – Idem, Ediția a II - a București, Casa Școalelor, 1925;
- 136 – Cerbulescu, N. și Oancea, N. - *Manual de cântece patriotice și populare*, armonizate pe 3 voci, Sibiu, Tip. Școlii militare de infanterie, 1927;
- 137 - Popovici, Timotei - *Cântece naționale*, pentru două voci egale, Ediția a II-a, Sibiu, 1929;
- 138 - Idem, Ediție proprie, Sibiu, 1935;
- 139 - Columba, Sava – *Culegere de 60 de coruri mixte pentru uzul școalelor secundare și societăți corale*, Cluj, 1927;
- 140 - Vidu, Ion - *Cântece și coruri școlare pentru toate treptele învățământului*. Ediție postumă îngrijită de D. D. Stan, Lugoj, Institutul de arte grafice A. Auspitz, 1934;
- 141 – Brăiloiu, Constantin și Popovici, Vasile - *Coruri și Cântece pentru tineretul școlar, extrașcolar și premilitar*, București, 1943;

142 – Breazul, George și Saxu, Nicolae - *Cântece românești pentru școala primară*, București, Editura Bucovina I. E. Torouțiu, 1943.

143 - Costescu, I. - *Crestomație musicală cuprinzând coruri a voci egale*, Leipzig, Lith. W. Benicke, 1895, p. IX.

144 - Cosmovici, Alexandru - *George Enescu în lumina muzicii și în familie*, București, Editura muzicală, 1990, p. 33.

145 - Poslușnicu, Mihail – *Istoria muzicii la Români...*, p. 565;

146 – Vasile, Vasile - *Turneul corului lui Gavriil Musicescu în Banat și în Transilvania*; în: *Muzica*, București, nr. 4/1990, pp. 130 – 132;

147 – Munteanu - Râmnic, D. - *Pe drumul Brașovului*; în: *Gazeta cărților*, Ploiești, An IX, nr. 1 - 2, 15 - 31 iulie 1939, p. 1.

148 - Călinescu, G. – *Istoria Literaturii române de la origini...*, p. 239;

149 - Plămădeală, Antonie – *Op. cit.*, p. 314;

150 – Breazul, George - *Sub zodia lui „Deșteaptă-te, române”...*, p. 416.

151 – *Idem*, p. 417;

152 - Pop, Ioan – Aurel – *Op. cit., loc cit.*

SUMMARY

Vasile Vasile

“Deșteaptă-te, române” [“Wake up, Romanians!”] – From Folk Song to National Anthem, a Hymn to Romanian Identity and Unity

The interest that has been shown lately regarding the history of our national anthem, and especially the confusion that has been created around it by certain dilettantes, support the necessity of this study. It is based on genuine documents dating from the two centuries that have passed since it was written, which prove the fact that it is a synthesis of our musical culture. It stemmed from our folk creation, from the Christmas lore, and it

was subsequently assimilated to the lay song repertoire in the first half of the nineteenth century. It became the emblem of the 1848 Revolution, then an anthem – due to Gavriil Musicescu and D. G. Kiriac – and, after the fall of communism, our national anthem. The arguments of this trajectory have been supported by eminent men of culture: Iosif Naniescu, Nicolae Iorga, Gheorghe Adamescu, George Călinescu, etc., and by our representative musicians: George Enescu, Mihail Jora, Alexandru Zirra, Nicolae Bretan, Mihail Poslușnicu, George Breazul, Ilarion Cocișiu, and Viorel Cosma, who also identified a great part of the text's translations into European languages. The study looks especially at the patriotic value that the song has taken on in time, as it accompanied important events of our history: the 1848 Revolution, the 1859 Union, the 1877 Treaty of Independence, the Great Union of 1918 – when its status as emblem of the 1 December 1918 act was certified, as it accompanied the union gatherings in Chernivtsi, Kishinev, and Alba Iulia – and finally the events of 1989 – the crash of Romanian communism.